

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Kirjaamo@minedu.fi
Varhaiskasvatuslaki@minedu.fi

Kohti varhaiskasvatuslakia – Varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmän raportti

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:11

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry on vuonna 1995 perustettu lastensuojelujärjestö, jonka tavoitteena on perhemuodosta riippumaton lasten tasa-arvo. Yhden vanhemman perheitä on Tilastokeskuksen Perheet 2012 julkaisun mukaan 118 094. Lapsia näissä perheissä on 184 446. Näistä 2-6-vuotiaita 24 644. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-3215. Vuosikatsaus 2011, Liitetaulukko 13. Perheet lasten ikäryhmien ja perhetyypin mukaan 31.12.2011 . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 3.4.2014]. Saantitapa http://tilastokeskus.fi/til/perh/2011/02/perh_2011_02_2012-11-09_tau_013.fi.html)

Suomen kansainvälisen menetyksen yksi tärkeä kivijalka on ollut etenkin kansainvälisesti laadukas varhaiskasvatus, joka tehokkaasti ja huokeasti on tasoittanut lasten eriarvoisia lähtökohtia. Tämä on erityisen tärkeä näkökulma yhden vanhemman perheille, sillä Tilastokeskus arvioi lapsiperheiden pienituloisuuden yleistymisen 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä taustalla olevan nimenomaan yhden vanhemman perheiden köyhtymisen. Kahden huoltajan perheissä samanlaista ilmiötä ei ole löydettävissä. (Okkonen, Kaisa-Mari Suomessa toimeentulovaikkeudet koettelevat erityisesti yksinhuoltajaperheitä julkaisussa Lasten ja lapsiperheiden elinolot, Hyvinvointikatsaus 1/2014 , Tilastokeskus)

Yhden vanhemman perheistä peräti neljännes, 24,0 %, sai toimeentulotukea vuonna 2011 kun taas kahden huoltajan perheiden osuus oli 4,2 % . Kaikkien lapsiperheiden osuus oli 8,6 %. (THL:n Toimeentulotukitilasto, 2012.) Yhden vanhemman perheiden pienituloisuus on seurausta työmarkkinoiden epävakauksesta ja kasvaneista vaikeuksista yhdistää perhe ja työelämä. (Forssén, Ritakallio Yksinhuoltajien moniulotteinen köyhyys Euroopassa, julkaisussa Yksinhuoltajuus Suomessa, s 77, Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50, 2009.) Näiden seurauksena yksinhuoltajien työttömyysaste on jo 16,3 % eli kaksinkertainen verrattuna yleisen työttömyysasteeseen. (Tilastokeskus, Työvoimatutkimus 2013). Laadukkaat, huokeat päivähoitopalvelut ja lasten varhaiskasvatus varmistavat yksinhuoltajien työssäkäynnin ja taloudellisen selviytymisen.

Hallitusohjelma (2011-2015) takasi subjektiivisen päivähoito-oikeuden säilymisen

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto pitääkin tärkeänä, että varhaiskasvatuslakia uudistetaan hallitusohjelman mukaisesti:

”Päivähoitojärjestelmää kehitetään syrjäytymistä ehkäisevänä ja perheille joustavampana palveluna. Päivähoito säilyy subjektiivisena oikeutena ja maksuttomana pienituloisille perheille eivätkä maksut muodosta työllistymiskynnystä. Oikeus samaan päivähoitopaikkaan säilyy, vaikka lapsi olisi välillä kotona hoidossa.

Päivähoitopalvelut ja varhaiskasvatus edistävät yhdenvertaisuutta sekä lasten ja perheiden tasa-arvoisuutta. Varhaiskasvatuksella on tärkeä merkitys lapsen sosiaalisuuteen kasvattajana ja sosiaalisten lähtökohtien tasoittajana. Olennaista on, että jo varhaiskasvatuksessa pystytään varmistamaan hyvät kasvun ja kehityksen edellytykset kaikille lapsille sekä tukemaan monipuolisin toimin erityistä tukea tarvitsevia sekä syrjäytymisvaarassa olevia lapsia.”

Riittävä varhaiskasvatuksen määrä

Vanhemmilla pitää olla oikeus itse päättää käyttävätkö he hoitopaikkaa. Myös työttömän vanhemman lapsella tulee olla oikeus säilyttää päivähoitopaikkansa, jotta vanhempi pystyisi etsimään työtä. Kotona olevan maahanmuuttajan tulee voida käyttää päivähoitopalveluja, jotta lapsi voisivat kotoutua. Suunnitellut päivähoidon leikkaukset kotona olevien vanhempien lapsilta pitää peruuttaa ja toimia hallitusohjelman kirjausten mukaisesti. Perhevapailla olevien lasten vanhempien pitää voida käyttää päivähoitoa, mikäli osa lapsista tarvitsee ohjattua toimintaa muiden lasten kanssa. Oleellista on, että vanhempien pitää saada arvioida itse nämä asiat, koska he tuntevat lapsensa tilanteen parhaiten. Mikäli subjektiivista päivähoito-oikeutta kuitenkin rajoitetaan, pitää yhden vanhemman perheet jättää rajauksen ulkopuolelle.

Päiväkotien pitää olla auki nykyisen 11 kuukauden sijasta 12 kuukautta, sillä ns. loma-aikojen keräilypäiväkodit ovat heikkolaatuisia eivätkä ne ole kokemusten mukaan kuitenkaan tuoneet kunnille toivottuja säästöjä. Keräilypäiväkodeissa lapset eivät tunne henkilökuntaa, eikä henkilökunta lapsia eikä heidän vanhempiaan. Tämän on jo havaittu lisäävän onnettomuusriskejä. Myös lapsen pedagoginen opetus keskeytyy keräilypäivähoidon ajaksi. Päivähoitomatkot pitenevät, mikä voi pahimmillaan jopa estää päivähoidon käytön ja samalla vanhemman työnteon.

Joustava varhaiskasvatuksen aika sekä avoimia päiväkoteja

Päivähoitoajan tulee joustaa vanhempien työaikojen kanssa, ja myös vuorotyöläisten lapsille tulee järjestää riittävästi hoivapalveluja. Avoimia päiväkoteja ja satunnaista päivähoitoa tulee laajentaa tarpeiden mukaiseksi, myös oppilaitoksiin ja esimerkiksi sairaaloihin, joissa se palvelisi niin asiakkaiden kuin henkilökunnankin tarpeita. Loppuraportissa kuitenkin lähdetään siitä, että avoin varhaiskasvatustoiminta jäisi

lainsäädännön ulkopuolelle. Avoimet päiväkodin ovat etenkin yhden vanhemman perheille tärkeitä ja tukevat työssäkäyntiäkin ja niiden laatu on myös lailla taattava.

Myös eduskunnassa pitää olla vuoropäivähoito henkilökunnalle sekä kansanedustajille, koska eduskuntatyöhön pitää saada päättäjiä, joilla on ajantasaista kokemusta päivähoitoikäisten lasten vanhempina. Eduskuntatyö sisältää niin paljon epätyypillistä työaika, että esimerkiksi yksinhuoltajakansanedustajan on vaikea yhdistää sitä omien lastensa hoivaan. Tästä on useita kokemuksia niin nais- kuin mieskansanedustajien kohdalla.

Varhaiskasvatuksen hinta

Yhden vanhemman perheessä on vain yksi aikuinen maksamassa koko perheen kuluja kuten asumisen kuluja, kodin huonekaluja, lasten vaatteita ja ruokailukuluja yms. Skaalaetu ei sen vuoksi toimi yhden vanhemman perheessä yhtä tehokkaasti kuin kahden huoltajan perheessä, joten yksinhuoltaja maksaakin elämisestään kotitalouden kulutusyksikköä kohden enemmän kuin kahden vanhemman perheen huoltajat. Tämän vuoksi yhden vanhemman perheen päivähoitomaksu pitää olla pienempi kuin kahden huoltajan perheen. Tulot ja menot eivät ole samanlaisia kolmen hengen perheessä, jos siinä on yksi vanhempi ja kaksi lasta tai kaksi vanhempaa ja yksi lapsi. Kuitenkin päivähoitomaksu on sama, jos tulot ovat samat. Samoista tuloista yksinhuoltaja maksaa myös veroa enemmän kuin kaksi tulonsaajaa yhdessä.

Raportin mukaan jo 5 000 euroa kuukaudessa ansaitseva nelihenkinen perhe joutuu maksamaan lastensa päivähoidosta 5 918 euroa vuodessa. Saman summan maksaa myös kahden lapsen yksinhuoltaja, jonka tulot ovat 4 682 euroa. Summa on suuri etenkin nuorille ja yhden vanhemman lapsiperheille, joita pienituloisuus koskettaa eniten. Päivähoitomaksujen kohtuullistaminen jo Ruotsin päivähoitomaksujen tasolle olisi kädenojennus pienituloisille lapsiperheille. On huomattava, että esimerkiksi Britanniassa koko ikäluokka siirtyy maksuttomaan ns. kokonaiskoulutusaikaiseen perusopetukseen jo viisivuotiaan kun taas Suomessa vielä 8-vuotiaidenkin lasten hoitomaksu on noin 720 euroa vuodessa.

Lapsen elatustuki pitää poistaa huomioitavista tuloista päivähoitomaksua määrättäessä

Elatustuen huomiotta jättäminen päivähoitomaksuja määrättäessä oikaisisi yhden ja kahden vanhemman perheiden välistä hoitomaksujen epäsuhtaa. Lapsilisää ei huomioida tulona, mutta kuitenkin lapsen elatustuki huomioidaan.

Jos yhden vanhemman perhe muodostaa uusperheen, lasten päivähoitomaksuun vaikuttavat lähivanhemman tulojen lisäksi myös uuden avo- tai aviokumppanin tulot, jonka elatusvelvollisuus puolison aikaisemmasta suhteesta syntyneisiin lapsiin kuitenkin poistettiin jo vuonna 1987. Lisäksi tuloina huomioidaan myös ex-puolison maksama

elatusapu. Eli uusperheen lapsen päivähoitoon vaikuttaa peräti kolmen aikuisen elatuskyky, joista vain kahdella ylipäättään on lakisääteinen elatusvelvollisuus. Tämäkin epäloogisuus poistuisi, jos ainakaan elatustukea tai sen suuruista osaa lapsen elatusavusta, ei enää huomioitaisi tulona lapsen päivähoitoa määrättäessä.

Tasasuuruinen aamu- ja iltapäivähoitomaksu on epäoikeudenmukainen pienituloisille perheille

Myös pienten koululaisten ja erityistarpeisten lasten aamu- ja iltapäivähoitomaksu pitää muuttaa päivähoitomaksun tavoin tulosidonnaiseksi. Liian korkea maksu oli opetus- ja kulttuuriministeriön kyselyn mukaan mm. yhden vanhemman perheille peruste olla käyttämättä pienten koululaisten aamu- ja iltapäivähoitoa. Kuitenkin tämä palvelu on etenkin pienituloisille suunnattu.

Pienten koululaisten iltapäivähoito sekä yö- ja viikonloppuhoito tulee järjestää kaikille sitä tarvitseville. Erityistarpeisille peruskoululaisille pitää ryhtyä järjestämään perusopetuslain mukaista aamu- ja iltapäivähoitoa, muutoin näiden lasten yksinhuoltajavanhemmat uhkaavat syrjäytyä työelämästä. On huomattava, että erityistarpeisten lasten vanhemmilla on erityisen kohonnut eronneisuusriski. Yksinhuoltajina nämä vanhemmat joutuvat usein tyytymään osa-aikatyöhön ja sen myötä pieniin tuloihin. Erityistarpeisten lasten yksinhuoltajavanhemmat päätyvät työssäkäyviksi köyhiksi tai syrjäytyvät työelämästä kokonaan.

Bodil Rosengren
puheenjohtaja

Heljä Sairisalo
toiminnanjohtaja

Helsinki

YVPL ry
Fredrikinkatu 47, 2. krs
00510 Helsinki
Puh. 040 351 5355

Turku

YVPL Etelä-Suomen aluetoimisto
Perhetalo Heideken
Sepänkatu 3, 20700 Turku
Puh. 040 541 5294

Oulu

YVPL Pohjois-Suomen aluetoimisto
Isokatu 47
90100 Oulu
Puh. 050 342 2185

Kuopio

YVPL Itä-Suomen aluetoimisto
Teletie 4-6 E
70600 Kuopio
Puh. 0400 441 708